

Seminarium om bekämpningsmedelsanvändning inom vattenskyddsområden

- Workshop om kommunernas tillsyn

Den 7 februari 2017 arrangerade Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket ett seminarium om användning av bekämpningsmedel inom vattenskyddsområden. En del av seminariet bestod av en workshop om kommunernas tillsyn. Deltagarna delades in i grupper och diskuterade ett antal frågor om tillsyn uppdelade på olika områden. De deltagare som representerade privata aktörer delades in i en egen grupp där de fick diskutera verksamhetsutövarens perspektiv när det gäller tillsyn och vattenskyddsområden. Detta dokument utgör anteckningar från workshopen och syftar till att dokumentera diskussionerna som fördes.

Prioritering

1. Hur väljer ni ut tillsynsobjekt inom respektive utanför vattenskyddsområden?

I flera kommuner har verksamheterna bestämda tillsynsintervall, ibland bedrivs tillsyn i projektform.

2. Hur prioriterar ni mellan olika verksamheter som använder växtskyddsmedel? (Ange gärna vilka typer av verksamheter som ligger lokaliserade inom vattenskyddsområde och i er kommun som har tillstånd till att använda växtskyddsmedel (exvis trädgård- och jordbruk, golfbanor, plantskolor, fritidsanläggningar, urban användning)

Flera grupper anger att ingen särskild prioritering av verksamheter inom respektive utanför vso görs men att det ibland görs prioriteringar mellan de verksamheter som finns inom vso. En grupp anger att lanbruken till viss del prioriteras utifrån hur stor odlingsareal som brukas. En del kommuner har tätare tillsynsintervall för verksamheter inom vso.

Tillsynsobjekt med växtskyddsmedelsanvändning som nämns är jordbruk, golfbanor, parkmark, växthus och banvallar.

Metodik

1. Hur planerar ni en tillsynsinsats över en verksamhetsutövare inom vattenskyddsområde som har tillstånd till att använda växtskyddsmedel?

Tillsyn initieras antingen genom ordinarie intervall eller genom att kommunen har någon särskild prioriterad insats. Tillsyn kan också initieras genom att det inkommer klagomål.

2. Skiljer sig tillsynsmetodiken åt från tillsyn utanför vattenskyddsområden?

Alla grupper anger att tillsynsmetodiken inte skiljer sig åt. Fokus läggs naturligt på gällande vattenskyddsföreskrifter och verksamhetsutövarens tillstånd.

3. Har ni tillsynsbesök med olika upplägg och inriktning eller ser det alltid likadant ut? (exvis besök där man kontrollerar en viss bestämmelse eller går man igenom hela verksamheten och efterlevnaden av samtliga bestämmelser)

De flesta grupper anger att tillsynsbesöken inte brukar ha en speciell inriktning, med undantag för medverkan i nationella eller regionala tillsynsprojekt.

4. Om tillsynen kan ha olika upplägg och djup, vilka faktorer avgör hur omfattande tillsynen blir över en enskild verksamhetsutövare?

Faktorer som anges är tidigare uppmärksammade brister och kvalitén på inskickade handlingar.

5. När är tillsyn för spridning av växtskyddsmedel inom vattenskyddsområden inspektion i fält och när bedrivs en "skrivbordsbaserad" tillsyn (exvis granskning av inskickade sprutjournaler efter utförd besprutning)? Skiljer sig åt beroende på verksamhetsinriktning?

De flesta grupper anger att fälttillsyn sällan genomförs och vissa anger att det beror på resursbrist. En kommun har i jordbrukstäta områden utfört oanmälda fältinspektioner med kikare, vindmätare och temperaturmätare. En annan kommun har åkt ut tidigt på morgonen för att se när lantbrukaren sprutar.

6. Använder ni er av oanmälda besök vid tillsynen? Varför/varför inte?

Få kommuner anger att de gör oanmälda besök. En orsak som anges är att det kan vara svårt att få tag på rätt person och att det är viktigt att ha en dialog med verksamhetsutövaren om det man ser. Att komma oanmält upplevs också kunna leda till en dålig start på tillsynsbesöket samt hämma det långsiktiga samarbetet med kommunens lantbrukare.

7. När på året utövar ni tillsyn? Under pågående odlingssäsong? Vad styr era val?

Lantbruken besöks framförallt på vinterhalvåret och sällan mitt i vårbruket. Vissa kommuner åker ut på högsommaren för att kontrollera bekämpningsmedelsförrådet. Golfbanor besöks under säsong.

Verktyg

1. Hur använder ni sprutjournalen när ni bedriver tillsyn inom vattenskyddsområden? Är det ett användbart verktyg för tillsynen?

Sprutjournalen upplevs vara ett bra verktyg att utgå från som diskussionsunderlag vid tillsyn av verksamhetens växtskyddsmedelsanvändning. En grupp anger att sprutjournalen granskas på kontoret efter tillsynsbesöket och att ibland upptäcks att preparat sprids i fel område. En del kommuner begär in årliga kopior av sprutjournaler för verksamheter inom vso. En kommun kräver separat journalföring som villkor för användning av preparat som inte får användas på samma ytor med alltför täta behandlingsintervall.

En grupp anser att sprutjournalen inte är ett fullt lika effektivt verktyg för tillsynen i och med att den förenklats och färre uppgifter är obligatoriska att fylla i. Det vore bra om det fanns en särskild kolumn för preparatets registreringsnummer då många produkter har liknande trivialnamn.

2. Hur följer ni rent praktiskt upp olika typer av bestämmelser samt villkor i tillstånd exvis skyddsavstånd och begränsningar i hantering?

Uppföljning sker genom kontroll av uppgifter i sprutjournalen, kontroll av preparatens lagringsplats, miljörapporter och inskickade MACRO DB resultat. Inga uppföljningar i fält.

3. Vilka svårigheter upplever ni när ni bedriver tillsyn?

En grupp upplever svårigheter med att kontrollera att uppgifter i sprutjournalen, såsom skyddsavstånd och dos, motsvarar den faktiska spridningen. En annan grupp anser att det är svårare att göra en bedömning av de anpassade skyddsavstånden som anges i sprutjournalen i och med att vindhastighet mm. inte längre behöver antecknas. Överlag så är det svårt att bedöma de risker som användning av växtskyddsmedel inom vso innebär.

En grupp upplever svårigheter med att det ibland är länsstyrelsen som har tillsynsansvar enligt vattenskyddsföreskrifterna, men miljönämnden som ger tillstånd för bekämpning. För lite avsatt tid för tillsyn upplevs också som en svårighet.

Verksamheter som anlitar extern besprutare har inte alltid sprutjournalen tillgänglig och kan ibland ha dålig koll på regler inom växtskyddsmedelsområdet.

Resultat

1. Vilka typer av anmärkningar hittar ni vid tillsynen?

En grupp ser ingen större skillnad på de brister som uppmärksammas hos verksamheter inom respektive utanför vso. Flera grupper upplever att dokumentationen hos verksamhetsutövaren ofta är bristfällig och att anpassade skyddsavstånd inte fylls i sprutjournalen. En del grupper ställer sig frågande till biobäddars funktion, ibland upplevs det som att biobäddarna inte sköts som de ska och att de därmed inte fungerar. En grupp anger att en del verksamheter inte ansöker om tillstånd för att använda växtskyddsmedel inom vso. Ibland saknas sprutjournaler för användning av klass 3 medel. Verksamheternas förvaringsutrymmen för växtskyddsmedel kan ha varierande kvalitet och funktion.

2. Hur sker återkopplingen till verksamhetsutövaren?

Skriftlig inspektionsrapport och förelägganden vid brister.

Uppföljning

1. Ställer ni krav på provtagning som villkor för tillstånd? Hur ser ni på svårigheter och möjligheter med att ställa sådana villkor?

Två grupper ställer sig frågande till vad krav på provtagning skulle göra för nytta, vilken relevans resultaten skulle ha och var verksamhetsutövaren ska provta. Vattenverkets provtagning anses tillräckligt men grupperna påpekar att det finns ett behov av att kontrollera att de substanser som analyseras motsvarar de bekämpningsmedel som används inom vso.

2. Hur samverkar ni med VA-huvudmannen när VA-huvudmannen ska genomföra en faroanalys¹ inför kontroll av råvattenkvalitén? Hur använder ni i er kommun kunskapen om vilka växtskyddsmedel som används inom vattenskyddsområdet i det arbetet?

Flera kommuner har välfungerande samverkan med VA-huvudmannen genom att medverka vid framtagande av faroanalys, bedriva tillsyn på vattenverken och informera om vilka bekämpningsmedel som används inom vso. Andra kommuner ser ett behov av ökad samverkan med VA-huvudmannen t.ex. genom att skicka tillståndsansökningar på remiss samt göra kartläggning av de växtskyddsmedel som används inom vattentäktens tillrinningsområde. En kommun har möten med VA-huvudmannen ett par gånger per år för att diskutera utmaningar och ge tillfälle för huvudmannen att ställa frågor.

¹ Enligt Livsmedelsverkets vägledning till dricksvattenföreskrifterna så behöver enbart de växtskyddsmedel som kan tänkas förekomma i vattentäkten analyseras i råvattnet.

En grupp påpekar att även dialogen mellan livsmedelsinspektörerna, som ofta får in provtagningar som utförs i dricksvattentäkterna, och miljö, som bedriver tillsyn på verksamheter inom vso, är viktig.

3. Använder ni resultaten från VA-huvudmannens råvattenundersökningar som stöd för vilka verksamhetsutövare som bör besökas? T.ex. om någon särskild substans påträffas i råvattnet, härleder man då varifrån den kan komma och besöker den aktuella VU?

En grupp ser svårigheter med att kunna härleda eventuella fynd av bekämpningsmedel i en råvattenundersökning till en viss verksamhet. En annan grupp anger att om ett sådant fynd skulle inträffa så skulle det användas för tillsyn i vso. En kommun anger att VA-huvudmannen underrättar tillsynsmyndigheten om bekämpningsmedelsrester påträffas i analysen, än så länge har endast gamla bekämpningsmedel detekterats.

Att få tillsynsbesök – verksamhetsutövarens perspektiv

1. Vilka erfarenheter har ni i egenskap av verksamhetsutövare av att få tillsynsbesök?

Gruppen framhåller att samverkan mellan verksamhetsutövaren och inspektören är viktigt för att verksamhetsutövaren ska leva upp till de krav som inspektören ställer och ser att kommunikationen inte alltid når hela vägen. Verksamhetsutövaren kan känna en oro över att ha sin verksamhet inom vso, kommer föreskrifter ändras, kommer min verksamhet begränsas, kommer jag inte få bedriva min verksamhet osv.

Gruppen menar att sprutjournalen är ett bra verktyg för tillsynen. Skrivbordstillsyn upplevs inte som lika effektiv som platsbesök då alla inte har förmågan att formulera sig skriftligt, verksamhetsutövaren kan också känna sig osäker inför en tillsynsinsats.